

LBRIS | We know
ieromonah books

NECTARIE MOROZOV

SINGURĂTATEA

*Căile depășirii ei
în Biserică, familie
și societate*

Traducere din limba rusă
Adrian Tănăsescu-Vlas

editura
Σοφία

București

CUPRINS

DE UNDE ÎNCEPE SINGURĂTATEA?	5
Singurătatea naturală și singurătatea socială ...	5
Împrejurările de viață?	8
„Eu, în fond, n-am nevoie de oameni”	13
A-i da omului ce vrea	18
„Păi voiam să se joace cu mine...”	23
SINGURĂTATEA ÎN FAMILIE	29
Căsătorie nu din ceruri	29
Depășirea suferinței prin creșterea duhovnicească	33
Nu după instrucțiuni	37
Despre profunzime și plictiseală	42
„Mă iubești?”	48
Singură lângă leagăn	50
Casa în care nu răsună râsul de copil	65
Despre „paharul cu apă”	74
SINGURĂTATEA ÎN SOCIETATE	85
Despre legăturile sociale ale omului credincios .	85
Ciudat = creștin... ..	90

Despre „ciorile albe”	98
Putem face cunoștință pe stradă?	110
Creștinul la consultul psihologic	114
Singurătate pe net	124
Singur cu necazul	130
SINGURĂTATEA ÎN BISERICĂ	145
Cum să îți găsești parohia	145
Despre cultura comunicării, simplitate și complicații	157
Aproape sau nu foarte? Despre distanță în biserică	165
Viața după greșeală	170
Părăsirea de către Dumnezeu	176
Singuri cu Dumnezeu.	181

DE UNDE ÎNCEPE SINGURĂTATEA?

Singurătatea naturală și singurătatea socială

Pentru om, în starea lui de după cădere, sentimentul singurătății este ceva absolut firesc – și el este legat, oricât ar părea de ciudat, de una dintre cele mai bune, cele mai remarcabile – în sens pozitiv – calități omenești: de unicitatea personalității umane. Cu toate asemănările dintre noi, fiecare om este irepetabil, și în toată lumea nu este un al doilea om care să ne înțeleagă și să ne accepte în absolut toate privințele – în orice moment al vieții noastre, în toate frământările noastre, în adâncul suferinței noastre sau, dimpotrivă, în deplinătatea bucuriei noastre. Înțelegerea și acceptarea noastră de către celălalt este întotdeauna mărginită – tocmai de aici este, probabil, cazul să începem discuția despre singurătate.

Este foarte important să deosebim acea singurătate care pentru om este firească și care are o fi-

LIBRIS

We know

nalitate bună, dacă omul se întoarce către Dumnezeu, și singurătatea socială, când omul nu doar că undeva, în adâncurile ființei sale, se simte singur, ci când el în această viață chiar este singur. Oamenii aceștia nu sunt pustnici, nu sunt zăvorâți, însă trăiesc ca într-un vid, fiindcă nu li se înfiripă relații cu nimeni; ei nu găsesc nici un fel de înțelegere, ce să mai vorbim de cine știe ce înțelegere profundă! Totodată, respectivul poate să aibă familie, rude, și chiar să se găsească mereu între oameni, dar el nu simte nici un fel de apropiere, de unitate cu alți oameni.

Pentru vremea noastră, lucrul acesta e de domeniul cotidianului: oamenii pot lucra în același birou, pot trăi în același apartament și chiar dormi în aceeași cameră, fiind totodată cu totul străini unul de celălalt. Îmi voi permite să afirm că singura cauză a fenomenului acestuia este că omul este obsedat de el însuși (problemă care deseori este agravată de egoismul similar al celorlalți). Alte cauze nu există. Eu, ca preot, am prilejul de a comunica cu oameni de tot felul, și pot spune că omul orientat spre ceilalți, deschis față de ceilalți, nu întâmpină nici un fel de piedici în a se împrieteni, în a iubi, în a fi parte dintr-o comunitate: nici sărăcia, nici lipsa de succes material, nici invaliditatea, nici altceva nu reprezintă un obstacol. Vedem cum până și vagabonzii, întâlnindu-se, sunt câteodată cu adevărat bucuroși să se întâlnească, vedem cum se dovedesc

capabili de întrajutorare, așa încât uneori nici ei nu suferă din cauza singurătății sociale. Vedem oameni care vin la biserică după ce au trecut printr-o mare durere ori suferind de o boală gravă: și aceștia sunt prieteni cu cineva, și se bucură, și râd, și se mângâie. Așadar, cauza singurătății sociale se află întotdeauna în omul însuși.

O astfel de singurătate, care provine din absența relațiilor de suflet, profunde, cu oamenii, nu poate fi numită nicidecum „plăcută lui Dumnezeu”, pentru că și în nevoința ascetică, atunci când cineva se retrage în pustie pentru rugăciune și pentru a fi împreună cu Dumnezeu, Sfinții Părinți sfătuiesc ca omul să se cerceteze întotdeauna pe sine însuși. De ce fugi de oameni? Nu îi iubești? Atunci, fuga ta e nelegiuită. Ei te ispitesc, și vrei să scapi de prilejurile de a păcătuți? Nici atunci nu trebuie să fugi, fiindcă patimile tale nu vor dispărea, ci doar se vor ascunde mai adânc în tine. A fugi de lume și de relațiile de orice fel este îngăduit doar celui care iubește oamenii, dar simte că viața lui trebuie de acum umplută numai de Domnul. Până când omul nu a atins această măsură foarte înaltă, el trebuie să învețe să trăiască alături de semenii lui. Și cel a cărui singurătate are la bază neacceptarea celorlalți nu va scăpa de ea până când nu își va da seama că starea aceasta e păcătoasă în esența sa, că are caracter patologic, iar în cele din urmă și pierzător.

De multe ori oamenii sunt convinși însă că ei sunt singuri numai și numai din cauza concursului de împrejurări – cu alte cuvinte, că nu în ei înșiși e cauza. Ce împrejurări sunt invocate de obicei și ce se poate răspunde la aceasta?

Odată, un om deloc prost mi-a pus o întrebare de-a dreptul uimitoare: „Pe mine, om cu studii superioare, cu anumite necesități intelectuale, viața m-a aruncat pentru mulți ani în fundul provinciei, în stratul inferior al societății, și bineînțeles că acolo am fost singur, izgonit, ca să zic așa, din viață și din comunicare. Și ce, trebuia să găsesc eu limbaj comun cu precupețele din partea locului?”

În primul rând, eu nu m-aș apuca, în general, să împart așa oamenii: „stratul superior”, „stratul de mijloc”, „stratul inferior” ... Printre cei pe care omul acela îi numea „strat inferior” și în „fundul provinciei”, chiar și în ghetouri, pot fi întâlniți oameni de tot felul: și dezvoltați intelectual, și dezvoltați sufletește, iar câteodată și duhovnicește. Poți măcar încerca să găsești oameni cu care te vei înțelege și cu care, în cele din urmă, te vei putea împrieteni. Iar dacă nu găsești limbaj comun cu absolut nimeni, problema trebuie căutată mai întâi de toate în tine însuși. Da, se întâmplă ca omul să cadă într-un mediu care nu îi este propriu, cel mai frecvent după ce a tră-

it un șoc: pierderea locului de muncă, prăbușirea carierei profesionale, înrăutățirea stării de sănătate, pierderea unei persoane apropiate. Cauza nu constă însă în ceea ce a pierdut respectivul, și nu în locul unde a ajuns drept consecință, ci în ceea ce a ajuns el după aceea: închis în sine, înrăit, zdrobit, dezamăgit... Tocmai de aceea este singur.

Desigur, nu putem afirma că mediul nu joacă nici un rol în relațiile dintre oameni, însă acest rol se reduce doar la aceea că el, mediul, îl influențează cumva pe om – dar a sucomba acestei influențe sau a nu sucomba omul alege singur. Oamenii și în lagărele de concentrare se împrieteneau și se iubeau, chiar își dădeau viața unul pentru altul. Nu este mediu care să excludă posibilitatea prieteniei. Îmi amintesc în legătură cu aceasta remarcabila carte *Candela nestinsă* a lui Boris Șîriaev, cu povestiri despre întemnițatii de la Solovki. Pe oricare dintre aceștia tortionarii îl puteau împușca pur și simplu ca să se distreze; erau flămânzi, bolnavi, zilnic priveau moartea în ochi – și cu ce sentiment uimitor citești cum ei, cu toate acestea, prăznuiau împreună Nașterea Domnului, Paștele, organizau spectacole, se bucurau, învățau. Or, erau oameni absolut diferiți ca vârstă, ca poziție socială din trecut, ca nivel de cultură, ca credință, însă ei găseau ceea ce îi unea, căci fără aceste lucruri omului îi este greu să rămână om.

În același timp, oamenilor „de succes”, fără griji materiale, ajunși la un statut social înalt, le e de obicei mai greu să fie prieteni cu cineva. În calea lor către succes ei văd tot timpul că „Bolivar nu poate duce doi”¹: ori îl arunci tu pe cineva de pe acest „Bolivar”, ori, fără urmă de îndoială, vei fi aruncat tu – și aceasta omoară treptat în om capacitatea de a iubi, de a se jertfi, de a se deschide, de a se bucura de bucuria altuia. Există și excepții, dar tocmai printre persoanele „cu greutate”, cunoscute, „realizate”, am întâlnit cel mai mare procent de oameni singuri și nefericiți. Aceștia sunt gata să creadă că omul cu care au înfiripat, parcă, o prietenie și în fața căruia poate că ar vrea să se deschidă le va juca mâine un renghi urât. Iată de ce oamenii care s-au cățărat pe treptele înalte ale scării sociale îi prețuiesc mult pe cei pe care îi cunosc încă din prima tinerețe sau din copilărie. O asemenea legătură – dacă ea există – poate fi foarte mișcătoare și trainică, dar este o mare raritate, fiindcă în calea spre succes omul, de cele mai multe ori, face ce face și îi pierde pe cei care îl iubeau cândva. Și în aceste cercuri chiar și potențialul tovarăș de viață este, de multe ori, verificat cu detectivi particulari.

Mai mult decât atât: un astfel de om e câteodată gata să se adreseze lui Dumnezeu, dar nici în El nu poate crede până la capăt. El seamănă

¹ Celebră frază din povestirea *The Roads We Take* a scriitorului american O. Henry (n. trad.).

prea mult cu bogatul din Evanghelia, care nu se lasă de ale lui nici când aude: *Nebune! În această noapte vor cere de la tine sufletul tău, și cele ce ai pregătit ale cui vor fi?* (Lc. 12, 20). Se întâmplă chiar ca omul, înțelegând cu inima că Dumnezeu există, dinadins nu deschide Evanghelia și n-o citește: el își dă seama că dacă o va citi nu se va mai putea îndreptăți prin necunoaștere. Și așa, omul preferă să se „pitească” de Dumnezeu sau, poate, din când în când, să ajute Biserica „pentru orice eventualitate”, dar Evanghelia o pune pe raftul cel mai îndepărtat. Și, bineînțeles, un asemenea om va fi absolut singur – și duhovnicește, și sufletește.

Încă o problemă care îi face de multe ori pe oameni să se simtă singuri e căutarea nereușită a tovarășului de viață. Vorbind cu acești oameni, pătrunzând cumva în viața lor, iarăși și iarăși auzi plângeri cum că nu li se înfiripă cu nimeni o relație care să ducă la căsnicie, că fac pași către cineva, iar acela se depărtează de ei. Și aici observi fără să vrei una și aceeași legitate. Întâlnești un om de felul acesta, te uiți în ochii lui, și în ei se citește totul deodată: și însuși faptul că „stă prost cu dragostea”, și faptul că în jurul acesteia i se învârt toate frământările, gândurile și gesturile. El nu poate să stea de vorbă pur și simplu cu cineva care i-a plăcut fără să îl/o privească drept potențial soț sau potențială soție. Intră în cameră, și în frunte îi stă scris: „vreau să mă mărit”

sau „vreau să mă însor”. Și bineînțeles că oamenii, văzând acest „înscriș”, fug de el, fiindcă una este când omul vrea să iubească și să fie iubit, dar totodată are o viață a lui, și alta când această dorință a lui are caracter maniacal, când apare senzația că respectivul vrea să te folosească. El nu te simte pe tine însuși – el vrea să-și atingă prin tine scopul. Și câteodată este foarte greu să îl lămurești (sau, cel mai des totuși, să o lămurești) că aici nu are nici un rost această atitudine morbidă, această încordare, că dacă trăiești într-o asemenea stare toți vor fugi de tine.

Și asta privește nu numai viața amoroasă. Pur și simplu vine cineva, te uiți la el, și îi stă deja scris în frunte totul: „Problemă”. Sau și mai rău: „Eu sunt problema ta”. Sigur va spune că este singur, că nimeni nu răspunde la sentimentele lui, nimeni nu are față de el compasiune și înțelegere. Și începi să îi explici: „Învățați-vă să nu fiți o problemă pentru oameni, încercați să vă ocupați singur de problemele dumneavoastră, și lucrurile vor începe să se schimbe”, la care el: „A, deci și aici, în Biserică, nimănui nu-i pasă de nimeni? Deci nu e dragoste pe lumea asta? Păi ce creștini sunteți voi?”

Odată i-am spus ceva de felul acesta unei intelectuale. Ea mă întreabă:

- Sunteți preot?
- Da.
- Creștin?

– Da.

– Și turma dumneavoastră, enoriașii, și ei sunt creștini?

– Da.

– Păi uite, în Biblie se spune că trebuie să ne purtăm poverile unii altora. Dumneavoastră de ce nu primiți poverile mele?

– Stați puțin – zic –, asta se spune fiecăruia dintre noi și este vorba de reciprocitate, nicidecum un „cec în alb” doar pentru dumneavoastră să veniți cu poverile pe care le aveți și să forțați pe cineva să le poarte.

– Nu – replică ea –, dacă nu îmi purtați poverile, nu sunteți creștini.

Și logica aceasta este de nerăzbit. Sigur că un asemenea om o să fie singur, dar aici poate fi dat un singur sfat: în nici un caz nu trebuie să vă convingeți singur că „de vină sunt împrejurările” sau „de vină sunt oamenii”. Poate să îndrepte și să schimbe ceva în viața sa doar cel ce vede cauzele în sine însuși. Și, de regulă, când începem să ne schimbăm noi înșine, relațiile noastre cu cei din jur ies din punctul mort.

„Eu, în fond, n-am nevoie de oameni”

Până acum, vorbind de singurătatea socială, am pornit de la premisa că omul suferă din cauza ei. Se întâmplă însă și altfel. Am, de pildă,

un cunoscut – credincios, citit, duce viață creștinească, este convins că altă viață nici nu trebuie să duci. Eu am observat însă de multă vreme că nu reușește să comunice cu oamenii: între el și cei din jur parcă e o prăpastie. Și l-am întrebat: „Poate că dumneavoastră nici nu prea tindeți către oameni, poate că vă înstrăinați singur de ei, și de aici vine tot necazul?” La care el îmi spune: „Da, eu, în fond, n-am nevoie de oameni”.

Pentru un om credincios această frază este, din perspectiva mea, înfricoșătoare. Dacă creștinul spune că n-are nevoie de oameni, mie nu-mi intră în cap: dar cum înțelege el, în principiu, creștinismul? Cum înțelege rugăciunea *Tatăl nostru*? Cum înțelege cuvintele rugăciunii arhieresti a lui Hristos: *ca toți să fie una*? Ce crede el despre atitudinea lui Dumnezeu față de om? Fiindcă tot ce ne privește pe noi în această viață Îl privește și pe Dumnezeu – începând de la faptul că El ne susține în starea de ființare și încheind cu cele mai mici amănunte ale vieții. Mai mult decât atât, Domnul vine pe pământ și trăiește aici, pe pământ, viață omenască, și toată această viață tot oamenilor le este dedicată. Ce ne spune asta? Ne spune că pentru Dumnezeu omul are o nesfârșită importanță. Ne spune că pentru Dumnezeu omul este – măcar că asta sună puțin ciudat – interesant. Interesant, în pofida faptului că El știe absolut totul despre om. Și atunci, cum putem să nu avem nevoie de oameni, cum pot ei să nu ne intereseze?